

Մանգրամի Էֆեմար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԵՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԷՆԷ

1866 ՅՈՒՆԻՍ 3 ՃՈՒՄԱ

ՆԻՄԵՐՈ 68

Մանգրամի Էֆեմար հաճախող 6 եանի սենեակ 300
նիւսիս վերինի, սենեակի գործի, բաժնի փարսաք տալի
իշխան օլարագ, 200 ղՂ՝ օլուպ, ալթը ալթը 100 ղՂ՝ օլա-
ճագ, վե նիւսիսի տալի 50 ար փարսաք ստորինի տար :

Իւանաթըն պէճէր սաթը : Իշին, պի-
րինճի տէֆուտա 5, Էրինճի տէֆուտա 2,
վե իւլիւնճի վե սայիր տէֆալարտա 1
էր դուրուշ ալթնաճագ տար :

Մէթուպ վե սայիրէ, Խաթանգօլտա Պաղէ Գաւառա-
խարճիւտէ, Գարաղօլտանէ իւլե ճամիի շէրիֆ տալե
րինտէ քեային Շապը խանընտա, Կարապետ 3. Փանոս-
եանը 18 նիւսիսի օտոսընա կէօնտէրիւնէ տար :

ԲԵՍՄԻ ԹԵԼԵԿՐԱՖ ՕՍՄԱՆԼԸ ՖՕՆՏՕԼԱՐԸ

Փարիս, 15 յունիս .
Էնամը Ումուսիյե 26
» » Գարանտը 27
1865 սէնէսի իսթիգրաղը 259
1865 » » » 251

Լօնտա, 12 յունիս .
Էնամը Ումուսիյե 26-4 տէն 27 յէ

ԻՍԹԱՆՊՕԼ ԷՍՃԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՅՅԵ

Յունիս 1.	Էն Էիւքսէք	52-3
» »	Էն աչաղը	51-
» »	Գարանտը	51-10
» 2.	Էն Էիւքսէք	51-34
» »	Էն աչաղը	51-4
» »	Գարանտը	51-18
Յունիս 5.	Աչաղը	51-18

ՀՈՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏՈՒԼԻԹԵ

Սալը կիւնիւ Պապը-Ալիտէ վիւքէլայի
Ֆիխամ հազարաթը ագտը մէճիս իտէ-
րէք, Մէմլէքէթէն մէսէլէսի իւզէրինէ
միւզաքէրաթ իթտիլի հափտիստէն տար :

— Կէլէն ճիւմա իրթէսի կիւնիւ, ին-
կիլթէրա, Ֆրանսա, վե Բուսիա սէֆիր-
լէրի ճէնապլէրի, զաթը հազրէթի սա-
տարէնքէնահիյէ կիտէրէք ըսմի թէպ-
լիքի իճրա իյլէմիլէր տար :

— Ճիւլուսու հիւմայուը հազրէթի
Փատիշահի զինէթ ու զիյաֆէթի, պու-
սէնէ տէվլէթլու Աալի բաշա հազրէթլէ-
րինին Պէպլէքտէ քեային սահիլսանէլէ-
րինտէ իճրա պուլլուլաճաղը Էլրաղը հա-
վատիստէ օգուսմուշ տար :

— Մըրըրտա վե Սուրիատա Գօլէրա Էսէ-
րի պուլլուստուղու սահիլնէլէյէ պաշա-
տըղը կիպի, Մըրըր թարաֆընտան կէ-
լէնլէրին Չանագ-գալէ, Թարապլուսու

Ղարպ, Սէլանիք, Պէյրուլթ, Իզմիր, Կի-
րիա վե Գըլլըզ իսկէլէրինտէն պիլի-
սինտէ 15 կիւն գարանթինա պէքլէյէ-
ճէքլէրի տալի ըսմէն իլան իսթիլմէյէ
պաշալմըշ տար :

— . . . միւլէլիֆ .

1866, մայիս 18 Չարշամպա
Ագտէմէէ էչգըլայի մէշահիլէտէն մա-
տուտ օլան Սէմէրճի օլլուսուս գատիմտէն
պէրու ճիւլաթ իյլէտիյի քէպայիր վե ճէ-
րայիմիւնի, վե Էնալինին ըուզ ու չէպ մէրգու-
մուն Էիւզլիւստէն ըսմէն իլարընը զայպ իտէ-
րէք տիւշարը իլթիրապը տէրուն օլտուգ-
լարընը, զաթընըզա իֆատէ վե պէյան իյլէ-
միշ իտիւ, պու տէֆա իսէ պէր մուսիպի
նիզամը Սալթանաթը սէնիյէյէ, միւսթա-
հագգ օլտուղու ճէգա վէրիլէճէք տար տէ-
յու, ամմէ թարաֆընտան ինթիզար օլու-
մագտա իքէն, մուղայիրի օլարագ չէնտ կիւն
մահպէստէ պէքլէտիքտէն սօնրա, Բուսիա
վիս-գօնսիւլիւ պուլլուսան Մ. Գագաչի,
զաթիլի մէրգուսու քէլ էվլէլ մահպէստէն
չըգարթմըշ տար : Պու խապէր Չարշամպաեա
վասըլ օլտուգտա, 20 նէֆէր գատար զէվա-
թը միւլթէպլէրէ վե խայիլէն տալի տափաճը-
լար Սամսուա կիլթիւլէր, գաթիլի մէրսու-
մուն Բուսիա թէպաասընտան օլմատըղը, վե
Էնալինտէ իսէ մահպա պիր պիլէթ պուլլու-
տուղունու իտտաա իթմիլէր, վե ճալիտ
փաշա հազրէթլէրին թէլէքթի իյլէմիլէր
իսէտէ, միւսայիլէյի գօնսուս պուլլուս հիշ
պիր ճէվապ վէրմէթիքտէն պաշգա, մէրսու-
մու հիւքիւմէթէ տալի կէօնտէրմէմիշ, վե
հաթթա պու խուսուստա բաշա հազրէթլէ-
րինին քէնտիսին կէօնտէրտիյի թագրիլէ-
րէ ճէվապ տալի վէրմէյէ թէնէզգիւ իթմի-
միշ, վե Սէմէրճի օլլուսուս հէր քէպին
կէօլլու էօնիւստէ սէրպէսթանէ կէգտիրթէ-
րէք, ամմէնին գալպին չիքէսթ էյլէմիլէր .
պուլլուս իւզէրինէ պու իշի Սամսուա իճրա
իթմէք զայրի միւլթիւն օլտուղուն կէօր-
տիւքլէրինտէն, վե բաշա հազրէթլէրի տա-
լի Էնէ Էնալայըմ, գօնսուս կէօնտէրմէեօր :

տէլէրէք ճէվապ վիրտիկինտէն, ագտէմէէ
բաթրիգիսանէյէ, միլլէթ թարաֆընտան Էա-
լըմըշտա, պէլթի Սամսուա իճրա օլու-
տէյի թէվլէթ գըլընմըշ օլան մահպէր իլէ,
Թարապլուս կիտիլմէքլիյէ գարար վէրիլմիշ,
վե միլլէթ պաշը Զաքարեան Գէորգ աղա
իշ պու մահը հալին օն սէքիլինճի կիւնիւ
օլ ճանիպէ ազիմէթ իյլէմիշ տար . ինչալա-
հու թաալա սայէյի Շահանէտէ, վե վալիի
միւշարիլէյի հազրէթլէրինին հիւմէմ վէլուլթ-
լարը իլէ, վե Թարապլուս առաջնորդու գերա-
պատիւ Մեսրուպ էֆէնտիսին, վե Ազգային
ժողովուն սայ վե զայրէթլիլէ, գաթիլի մէր-
գուսուն սէգալար օլտուղու ճէգապը վէրի-
լէրէք, քէպֆէյի Էնալի բէնէյի զատր վե
զուլուսունտան խէլաա իտիլի :

Չիֆթլիյին Հայլարը պին խանէտէն միւ-
լթէմալուզ օլտուղու հալտէ, զայլէթ բէրիյան
պիր հալտէ օլուպ, աճ վե թագսիր օլտուգ-
լարընտան, Բուսիայէ կէօլ իթմէք արգու-
սիլլէ աեազլանմըշլար տար . պու Էնֆիլլէրին
հալլէրինի պէյան իթմէք թարիֆտէն միւ-
լթաղի տար, զուլմ վե թէատտի հատաէն
զիյատէ օլուպ, թէհամմիւլ զայրը միւմ-
քին օլմուշ տար :

Պու խուսուս իւզէրինէ, Սալթանա-
թը սէնիյէնին նապարը տիգգաթընը
խալիսանէ տալէթ իտէրիլ :

— . . . Միւլէլիֆ .

1866, մայիս 27 Բագար-Էնիւլ-քէօյիւ
Գարիլմիլտէն պիր սաաթ մէսաֆէտէ օ-
լան իւրէլիլ գարիլմիլին ըտիլիլէրի, Բա-
գար-քէօյիւստէն իսթէնիլէրէք կիթմէքտէ ի-
քէն, Էնայի բահտէ, գարիլմիլ Հայլարըն-
տան պիրիսինին չիֆթ սիւրմէքտէ օլտու-
ղունու կէօրտիւքլէրինտէ Էնալին կիտէրլէր,
վե օրատա պուլլուսան մէրքէպլինի իսթէրլէր,
վե պէրապլէրլէրինտէ կիտիպ Բագար-քէօյիւ-
տէ ալարագ կէրի տէօնմէսին թէքլիֆ իտէր-
լէր :

Չէվալը չիֆթճի գօրգուսունտան նաչի
թէքլիլէրինի գապուլ իլէ իշինի պըրագա-

բազ արգալարընա տիւշէր կիտէր իսէտէ , մէրգուման րէտիֆլէր օլ գատար զուլումա տախի գանաաթ իթմէք իսթէմէտիքլէրին- տէն , պիրազ իլէրուլէտիքտէն սօնրա , եօլ- տա մէրքէպի պիր չալընա պաղլարալ , վէ քէնտիլէր տախի պիր քէօշտէ սաղլանըր- ար :

Չիֆթճի մէրքէպինի եալընը կէօրտիւք- տէ , աակէրլէր պըրազը պ կիթմիշլէր տիր գըլաաիլէ , սէվինէրէք մէրքէպի չէզէր , վէ թարաար եօլունու էլէ ալըր :

Պու արատա աակէրլէր սաղլանտըղարը եէրտէն մէյտանէ չըգարազ , վէ օլան , մէր- քէպի նէ՛րէյէ կէօթիլըրիւօրտուն » տէյէրէք , պաչընը կէօղիւնիւ եարալարալ :

Էսէֆ իտէճէք եէրի շուրասը տըր քի , պուշար պու խիյանէթի իրթիքնապ իյէ- տիքլէրի սըրատա , էօթէտէն պէրու կէլ- մէշտէ օլան պիր իալամ պու զալըմըղը կէօ- տիւքտէ , այըպ տըր վէ եաղըգ տըր տէյէ- րէք , մէրգումու գուրթարաճազ եէրտէ , « աաամ սիզտէ , պիր կեալուրու էօլտիւ- րէ՛մէյօրմուսունուղ » կիպի քէլիւմթը նա- պէճատա պուլունուր իսէտէ , պէրէքթի մէրսին քի , Բազար-Եէնի-Քէօյլիւ Անէտ աղա օղլու Շէրիֆ Մէնէմէտ աղա նամ գաթ իսթէ կէլտիկինտէն , ինաանիյեթ պօր- ճունու էտա իտէրէք , պիշարէ Հայը էլէրին- տէն խէլաա իտէր :

Մէրգում եարալը քէօյլանէ կէլտիկին- տէ , կիտիպ հիւքիւմէթէ թէշէքքի իթմէ- սինի թէքլիֆ իտէրլէր իսէտէ , « իսլամտան չափտ իսթէրլէր , հալ պու քի , պէօյլէ չէյէ քի՛մ չէհատէթ իտէր » տէյէրէք , սիւ- քիւթի իթթիսազ իտէր :

Գըրլարտա վէ աակէրլէքտէ պազը պէօյ- լէ հարէքթի զայրի մագպուլէ վուգուա կէլիւ իմիշ , էմալըը պիր շէյ օլմաուը- ղընտան , չօղլուդ էսէֆ վէ թէսաճիւպ իտէճէք պիր շէյ տէյիլ տիր • Լաքին , է- սէֆ իտէճէք եէրի շուրասը տըր քի , Ֆիլվազը թաշալարտա , պու եօլտա պիր շէյ վուգու պուլտուղունտա , սահիպ ճիւնհալար իսթիսթապ իտիլէրէք գապա- հաթլարը թէպէսիւն իթ տիրլիէճէք եէր- տէ , մուղայրի օլարազ , շահիա վէ հէմ- տէ իսլամտան շահիտ իսթէնիլէքտէ տիր , պու իսէ պիւթիւն պիւթիւն աղ- ու իարաքըն իսարիճինտէ տիր • չիւնքի , պիր աաէմ տաղարտա կէզէր իքէն , հայ- տուտ վէ էշգըյա վէ եախօտ զալըմլար րէնչէսինէ տիւշտիւքտէն սօնրա , կէօ- քէճէկի զուլմ ու զատըր եա թէսալու- թու իսպաթ իլին , պէրապէրինտէ պիր գաշ նէֆէր մաալը իսլամ շահիտ թա- շքեապիլմէսի , հիշ պիր վաղըթտա , վէ հիշ պիր մէմլէքթիտէ ինթիմուտէն տէ- յիլ տիր • իմոի , պու խուսուս թաշա- Խրիսթիյանալը հաղգընտա պիւլիւք պիր զատըրլըգ տիմէք օլուպ , վէ քեսաֆէ- յի էհիլ ճինայթիտէ իսէ ճէսարէթի քեա- միլէ վիւմէքտէ օլտուղունտան , Սալթա- նաթը սէնիյեթի աաալթիվայէնին նա-

զարը տիղգաթընը աճիգանէ վէ խալիսա- նէ տալէթ իտէրիզ :

— . . . Միւլէլիֆ .

1866 , մայիս 28 Բազար-Եէնի-Քէօյ Մայիս 25 տէ չարչէմպի կիճէսի , Բա- զար-Քէօյլանտէ , Թապազ իպրահիմ չալու- շուն խանէսինէ եազըն օլան եօլուն պաշն- տա եէտի նէֆէր հայտուտ պէքլէմէքտէ օլ- օլտուղու հալտէ , իքի նէֆէր րէֆիգլէրի մէրգումուն խանէսինէ կիրէրլէր :

Իպրահիմ չալուշ շու հալի իշիտէրէք օտանըն պիրիսինէ գաբանըր :

Հայտուտար պաշգա օտալարտա պու- լունան սանտըղարը վէ սէրէթլէրի աչա- րազ պօշալթտըղտան սօնրա , մէրգումուն կիզլէնտիյի օտա գարուսունու տախի գը- րարազ իլէրի կիրէրլէր , վէ զէվալըը գօր- դուսունտան պալըմը պուլուրլար :

Հայտուտ պաշը մէրգումուն էլինտէն թուլթարազ , վէ « գօրգմա , գօրգմա , պիւ- մէ՛գմիսին , պէն Մանուլում » տէյէրէք սէս վէրլը , վէ մէրգում պու սէսին իւզէրինէ այըլըր , աղընը պաշընա ալըր , գալըր օ- թուրուր , վէ իքի պուշուգ սաաթ գատար կէօրիւշիւպ գօնուշուրար , վէ ազճէ , էլ- մաա , ինճու , վէ էլպիսէ օլարազ , եիկիրմի պէշ պին դուրուշուգ մըգտարի շէյ ալտըգ- տան , վէ պիրտէ քէնտիլէրի եօլա դօյարազ « սէլամէթ օլա » տէսին տէյի մէրգում իսլ- րահիմ չալուշու տախի պիր մըգտար եէրէ գատար պէրապէր կէօթիլըտիւքտէն սօնրա , պըրազը պ կիտէրլէր :

Վարայիպի շուրասընտա տըր քի , տա- հա հայտուտար իպրահիմ չալուշուն խա- նէսինտէ իքէն , գօմշուսունտան պիրիսի մա- ճէրանըն ֆէհմինէ վարտըղընտան , տիւլար- տան տիվարա աշարազ , կիտիպ քէյիլէ- թի հիւքիւմէթէ իսապէր վէրլը , վէ կէրէք օրանըն գապիլիլէրի , վէ կէրէք օլ կիճէ օրա- տա պուլունան րէտիֆ գապիլիլէրի անիւտէ եէթիլիլէր , վէ իպրահիմ չալուշու հայ- տուտարը եօլա դօյտուգտան սօնրա կէրի տէճէր իքէն գարըլարար , վէ նէրէտէն կէլտիկինի սօրուպ անլարար , վէ մէրգում տախի , « իթէ կիտիյօրլար » տէյի մէրգու- մանը կէօթէրլը իսէտէ , հէր նէ սէպէպէ մէպի իսէ , իւզէրլէրինէ կիթմէքլիքտէն սարֆը նազար իտէրլէր :

Միւլէլիֆ , պէնտէնիլ եօլուլուղ միւնտէ- պէթիլլէ պիր գաշ կիւնտէն պէրու պուրատա պուլունտուղունտան , պու իքի վուգուաթըն վուգուլինի կէօմիւշ , վէ զիյատէսիլլէ էսէֆ իթմիշիմ տիր • արթըգ պուշարտան , էկէր գօրգմանարազ զաղէթալարա հալատիս եա- զան պուլունանազ օլտա , երլ պաշա գա- տար , նէ՛ գատար շէյէր հազապիլէճէքլէ- րինի , թէեազգուն իտէպիլիլէրինիլ :

Պու թարաֆլարտա պիր զաշ հաֆթա տա- հա կէլմէք նիլլէթինտէլիւմ , չիմալքի հալ պուշարը միւնտալիյի իպատուլլան օլան Մանուլմէնիգտէ տէրճէ էկէր հիւմէթ իտէր իսէնիլ , ինչաալլան սուլթիլիմտէ , սիլլէ տա- հա նիչէ հալատիլլէր վէրլըլիմ :

Կէչէն սէնէ Լէֆթէր իզմիտ թա- րաֆլարընը տիթլէթմէքտէ իտի , պու

սէնէ տախի , զաթէն քէսպի շէօհրէթ իթմիշ օլան Մանուլ թէքարլէն մէյտա- նէ չըգմըշ , վէ էնվալի պարապըղլարըլա- օրթալըղը տիթլէթմէյէ պաշալմըշ տըր • իմոի , պու պապտէ տախի , Սալթանա- թը սէնիյեթի թէպաարէլլէրինին նա- զարը տիղգաթը խալիսանէ տալէթ ի- տէրիզ :

— . . . միւլէլիֆ .

1866 մայիս 19 , Եօղլատ • Եօղլատտա միւլէթմէքքէն օլան Բուժ- ար մէքթէպինին իքինճի սէնէսի րէտմի իմ- թիհանը , մահը հալին օն պէշինճի բաղար կիւնիւ , Այլյօս Խարալամպօս քիլիսէսի տէ- րունինտէ , մէքթէպի մէգպուրուն տիրէք- թօրու պուլունան Բէթրօ Էֆէնտիլին նուլթ- գու միւլէսէրի իլէ պաշալտը :

« Մէղքիւր իմթիհանտա , հէր միլլէթ վէ հէր զըսմտան 500 նէֆէր գատար թէմաշէ- կէրան պուլունտուգտան պաշգա , գայիմա- գաւը մէմլէքթի իզլէթլու Համիտ պէյ հազ- րէթլէրի , վէ մէճիսի քէպիլլին քեաֆիլի աղալար , վէ տախի Գիւր • Յօլմանիւս սըբա- զան հաղըր պուլունմուշուր տըր :

« Մէղքիւր իմթիհանա սաաթ տէօրթտէ պաշալանըլը օլտուղունտան , սաաթ սէքիլէ գատար միւլմէթ օլմուշ , վէ գըղ վէ էրքէք շակիրտանա , էլէնիլա իսան , վէ իլմի րա- գամ , վէ ճօղրաֆիյա , վէ Եունան թարիխի հազընտա սիւալար օլունմուշ , վէ միւնու- նիյեթէ շաեան սուրէթտէ ճէվապլար ալըն- մըշ տըր :

« Իմթիհանըն իսթիմընտա , Հաղարապետ- եան Սիմօն , Ներսիսեան Բարսեղ , վէ րօթէս- թան քարոզիլի Մարգար Էֆէնտիլէր տախի պիրէր նուլթ իրատիլլէ , շակիրտանը թէշ- վիլ , վէ զայրէթ քէշանը թաթիւպ իյլէմիշ- լէր տիր :

« Ելուվանաքի աղա թիֆթիքնան նամ գաթ , մէքթէպի մէգպուրուն րէք չօգ զայ- րէթլինի չէքիլ , վէ ֆէտաքեարլըգ իտէնիւ- րինտէն պուլունտուղունտան , պատէլ իմ- թիհան , իզլէթլու գայիմագամ պէյ հազ- րէթլէրիլլէ , պաղը սայիր զէվաթը միւլթէ- պէրէ միւլայիլէյին խանէսինէ կիտէրէք , իզհարը մէմուսիլլէթ իյլէմիշլէր տիր :

« Միւլէլիֆ , Եօղլատտա , Բուժտան քէք չօգ զիյատէ էրմէնի պուլունմագտէ իքէն , պիր գըղ մէքթէպիմիլ պուլունմագտէլը շէյ- լէ տուրտուն , իքինճի տէֆատըր , Բուժար մէքթէպինտէ իմթիհան մէրասիլլինտէ պու- լունարազ , իլմի րագամ վէ ճօղրաֆիյա տէրսիլլէրի կէօրմիւշ իքէն տախի , հալեա մէղքիւր տէրսիլլէրան , մէքթէպիմիլլէ մահ- րում պուլունմագտա տըր :

« Աճէպա քէնտիլէրի միլլէթ վէ մէզէպ զայրէթի չէքէր կիպի կէօսթէրմէք իսթէ- մէն գաթլար , պիլիմ մէքթէպիմիլլէ տա- խի մէղքիւր տէրսիլլէր պուլունմագտա սայ ու հիւմէթ իտէրէք , Բուժար նէզտինտէ մահճուպ օլուպ , վէ նիչէ չօնուղարըմըղը րօթէսթան մէքթէպինէ կիտէրէք տիլէնճի- լիլլէ շէյ էօյրէմէքտէն գուրթարաալ օր ի- յի օլմա՛ղ մը , մէկէրշի վաղիֆէ վէ վաճիպէ- յի զիմմէթլէրինտէն տէյիլ մի տիր • »

Տօղրուտ Եօղլատ կիպի պիր մէմլէքթի-

տէ, հալեալ լայնգլու գրգ վէ երբէք մէքթէպ-
լէրինէ մալիք պուլունմամարգ, գիյատէ-
տիլէ շայանը իսթիդրապ տըր:

— . . . միւլէլիք:

1866 մայիս 25 Պօլու

Խաթըրը նազիքինիզ սիւալտէն սօնրա
շուկու պէյան իտէրիմքի, մայիս 5 տէ
պուրաեա կէլտիմ, վէ պիթթէսատիւք
Պապուկեան Բարութիւն աղա իլէ կէօ-
րիւշտիւմ, վէ խայրխահլըղընը վէ մէք-
թէպ հաղգընտա տէրքեար օլան շէվզ
ու զայրէթինի կէօզլէրիմ իլէ կէօրտիւմ:
Մայիս 8 տէ մէրգուլմ, մէմլէքթէ եա-
րըմ սաաթ մէսաֆէտէ պիր սու քէնա-
րընտա մէքթէպ չօծուգլարընա պիր ա-
գիմ գիյաֆէթ վէրտի, վէ շու գիյաֆէթ-
տէ չօծուգլար վէ բէտէրլէրի պիրլիքտէ
օլտուղունտան, 250 նէֆէր քէսան եէմէք
եէտի. վէ հաթթա, չօծուգլար Եօրու-
մասընլար իշին, մէրգուլմ Գարութիւն ա-
ղա խասսէթէն արապալար թուլթու:

Պուրատա հէր նէ գատար 150 խանէ
Հայ վար իսէտէ, իքի գըթա քիլիսէսի
վար տըր: վէ պիրիսի եանմը իքէն, մէր-
գուլմ կէրէքմէվքիւր քիլիսէսի վէ կէրէք
մէքթէպի քէնտի քիլիսէսիտէն ինչա իթ-
տիրտիքտէն պաշգա, իքի քիլիսէսին տա-
խի գարուսու Էօնիւնտէ պիրէր չէշմէ
եաթտըրմը տըր:

Մէրգուլմ խայրխահ զաթ, Ֆուգարա
չօծուգլարընա շապիկէր վէ Էլպիսէլէր
եաթտըրտըգտան մաստա, չօգ տէֆա
եէմէք տախի եէտիլմէքտէ օլտուղուն-
տան, նէգտի ինսանիսէթտէ չիւքրա-
նիսէթէ շայան պուլունմագտա տըր:

— Կէչէնլէրտէ, Պօսնա վիլայէթին-
տէ տախի Թուկնա վիլայէթինտէ օլտուղու-
կիպի պիր զաղէթա թապ ու նէշ իտի-
լէճէկի, զաղէթալարտա օղունմուշ իտի:

Պու տէֆա պիր թարաֆը Թիւլքէթ, վէ
տիլէր թարաֆը Պօշնագձա օլուպ, վէ
ճէրիտէ գըթասընտա օլտուղուն հալտէ,
Պօսնա իսմիլէ, մէգքիւր զաղէթանըն
ըունիւմայի գուհուր օլտուղուն, մա մէմ-
նունիսէ կէօրիւլմիւշ տիւր:

Մէգքիւր զաղէթա բէք կիւզէլ վէ
անլաշըրը լիսան իւզրէ եաղըմագտա օ-
լուպ, վէ իսպտուլահըն թէնվիլի Էֆ-
քեարընը միւվէտտի օլաձաղընտան, խա-
լիսանէ թէպիրիք իտէրիգ:

Մէգքիւր զաղէթա հաթթատա պիր
տէֆա չըգարընագ օլուպ, վէ երլըր
40, ալթըր այլըր 30, վէ իւշ այլըր 20
զուրուշա օլաձաղ, վէ նիւսիսէսի տախի
40 փարաեա սաթընագ տըր:

ՀԱՎԱՏԱՍԹԸ ԽԱՐԻՃԻՅՈՒՆ

Լա Թիւրքիսին տիւն ախալմէի նէշ
Էլէտիկի պիր իլավէնին մալէնտէն, մու-

հարէպէյէ պէտ օլունտուղու թաղտիր-
տէ, Ֆրանսանըն իքի մէնֆատթա, եա-
նի պիրինճիսի Էվրօպա մուվազէնէսինին,
հըֆզ ու վիգայէսինէ, վէ իքինճիսի տախի
իթալեանըն սէլալէթի հալ վէ իսթիլ-
լալիլէթի քեաթիլէսինէ չալըշաձաղը ախ-
լաշըլը տըր:

— Տիւնքի Մանգուլմէտէ, Բուրսիատա
ասկէրէ չաղըրլանլարըն հալէրինի պէյան
իլէմիշ իտիք, պու կիւն տախի, իթալ-
եա Էհալիսինին հալինի, Օթինիօն Նասի-
օնալտա տէրճ իտիլմիշ օլան պիր մէք-
թուպու թէրճէմէ իլէ պէյան իտէրիգ:

« Ֆլորանս, 28 մայիս 1866.

« Իշթէ Ֆլորանսա կէլտիմ:

« Պուրատա կէօրտիւքլէրիմ, չիմտիլէ գա-
տար իշիտիպ վէ թէսալիւր իթտիքլէրիմին
քեաֆթէսինին մաֆէվգինտէ պուլունմագտա
տըրլար:

« Ժէնօվատա, Միլանտա, Թուրինօտա,
էն քիւլիւք քէօյլէրտէ, վէլ հասըլ հէր եէր-
տէ վէ հէր թարաֆտա կէօրիւլմէքտէ օ-
լան հէշմանը տիլ ու զայրէթ, հատտէն պի-
րուն պիր հալտէ պուլունմագտա տըր:

« Իսթէտիքլէրի գատար Գօնկրէլէրէ թէ-
ճէմիւ իտիպ, վէ իսթէտիքլէրի գատար
սուլ ու հարպա տայիր միւնատէլաթա կի-
րիշիլէր, վէ Բուրսիա իսէ, իսթէր հիւնու-
մա չըգըշըն, վէ իսթէր գըլընընը գընընա
վազ իլէսին, հիշ պիր շէյ, խայր, հիշ պիր
շէյ իլէ, իթալեանը պու շէվզ վէ պու հարէք-
թինտէն կէրի տուրտուրմագ միւմքին օլա-
մանագտա տըր:

« Խալի, նէ վիւքէլա, նէ գըրալ, վէ նէ-
տէ պիզգաթ Կարիպալտի տախի, պու Էհա-
լիլի նէ քէնտի նիլէթ ու արգուսինտէն վազ
կէչիլէպիլէճէք տիր, վէ նէտէ եա պիր ֆիւ-
թուհաթ, վէ եատա պիր պօզղունլուգ կէօ-
րիւլմէքտէ, սիւալարընը պիր թարաֆա
աթտըրապիլէճէք տիր:

« Իթալեանըն թէճէլիսի տիւմէնինի Էլ-
լէրինտէ թուլթանլար, մէգքիւր Էհալինին
պու հարէքթէրի մէնինէ, թէհի եէրտէ չա-
լըշաձաղար տըր, խայր, պէօյլէ պիր շէվզ
ու զայրէթ սէլլէրի Էօնիւնտէ սէտտ շէք-
մէք օլամագ:

« Պուրատա Էֆքիարըն ամմէ, հէր եէր-
տէն գիյատէ քէսպի գուլվէթի աղիմէ իլ-
լէմիշ տիր: շէօյլէ քի, Էկէրշի պաշտա պու-
լունանլար թարաֆընտան, գաղարա պիր
Էսէրի զաաֆ կէօրիւլմէք օլա, լանէթլէր
իշիտիպ գօվուլաձաղարը, վէ իֆրաթ մէր-
թէպէտէ հաղարթթլէր իտէճէքլէրի պի իշթի-
պան տըր: Տէր խաթըր իտիլիզ շու լուղէթի,
« Հիւքիւմէթ հարէքթէ իւզրէ պուլուն-
տուգտա:

« Միլլէթ տախի անը իլէրու իլէրու կէօ-
թիւրիւր:

« Մուլլապա ճէնք օլաձաղ տըր: սիզ պիր
տէֆա իլք թօրուն բաթլամասընը իշիթմէ-
յէ պէքլէմէլիսինիզ, օլ վազըթ հէր թա-
րաֆտան աղա իտէճէք օլան սէսլէրի տախի
իշիտէճէկիլիզէ չիւքէնիզ օլամալըն: Պիլի-
միսինիզ պուրատը նէ՝ հալտէ պուլունմագ-
տա տըր:

« Սապահլայըն Էրքէնտէն հէր քէս օ-
գաղարա տէօթիւլմէքտէ, վէ հէր քէօշէտէ
պիրէր քիւմէ թէշքիլ իթմէքտէ, վէ եէնի
հալաթիլէր ալըպ վիլմէքտէ օլտուղունտան,
« Էր քէս շէվզ ու զայրէթէ կէլմէքտէ, վէ
պուլա պաշանագաղը հալաթիսինին կիւք-
տիկինի կէօրտիւքէ, գալպինտէ պիր նէվի
պիհուղուրուգ հիսս իթմէքտէ, հիտտէթ ու
զայրէթի աթէշի կիթտիքէ քէսպի աղաթթ
իլլէմէքտէ, վէ նիշէլէր զաղապալանմայա
տախի պաշլատըղլարընտան, հէր թարաֆ-
տան կիլի կիլլի թէշէքքի սէտալարը իշի-
տիլմէքտէ տիր:

« Էկէր շու ուղուրսուգ հալաթիս, եանի,
« Արթըգ հարպ թէտարիքեաթընտան սարֆը
նազար օլունարագ, հէր քէս սիլահընը սօ-
լունագագ, վէ վէնէտիքտէ Ալսթրիատա
գալաձաղ տըր:» տէյի պիր տէֆա իլան ի-
տիլէճէք օլա, աթէշի իսթիլալըն պիրտէն
պիրէ չիւշէք կիպի բարլաեաձաղընտա չիւք-
նէ եօգ տուր:

.

« Պու մէմալիքտէ, չիմտիլէ գատար,
չիմտիքի հալ ու հարէքթիլին Էմալի կէօ-
րիւլմէմիշ տիր, 1848 վէ 1849 սէնլէլէրին-
տէ, Էմրի իթթիհատ միգտարի քիֆայէտէ
տէյիլ իտի: քէօյլէլէր, վէ ամէլէ թաղըմ-
լարը, վէ եէրլի վէ Էնէպի գալըմլարըն
բէնէլի գուլունմուտա պուլունմալար, հէ-
նուգ վաթան զայրէթիլլէ բէրվէրտէ օլմուշ
տէյիլլէր իտի: չիւնքի, վաթան զայրէթի
րիւզկեարը իւզէրլէրինտէն կէշմէմիշ օլտու-
ղունտան, պիր տէրին զաֆլէթ ուղուսունա
տալընլար իտի: վէլ հասըլ իթալեա Էօլիւ-
լէր թօրաղը մագաթընտա իտի:

« Հալ պու քի չիմտի, տիրիլէր թօր-
րաղը օլմուշ տուր:

« Պունտան Էվլէլի իթթիլալարտա, եա-
լընը Էմնաֆ թաղըմլարը իլէ քիպար թաղըմ-
լարը ճէնկէ կիրիշիլլէր իտի: չիմտի իսէ,
պիւթիւն խալգ, մաթպուլաթ վէ վաղլար
սայէսինտէ ուշանմը օլտուղունտան, պէշ
սէնտէն պէրու, Միլիլեանըն քէօրթէլլէ-
րինտէն, թա Սլք տաղլարը իլէրլէրլմէ
գատար չալընլար տըր:

« Շիմտի պու սաաթտա քիաֆթէսի ա-
եաղտա օլուպ, վէ շու հարէքթիլլէրի Էօյլէ
պիր բարլագ վէ թէէսսիլի հարէքթի տիր
քի, տիւնեանըն թէաճիւլլինի մուհիպ օ-
լաձաղ տըր:

« Պիլ Էհալի իւզէրլինտէ պու տէրէճէտէ
պիր նիլէթ ու մագսէտ, վէ պէօյլէ պիր
իթթիհատ վէ շէվզ ու զայրէթ, վէ Էսէրի
սէպաթ կէօրիւլմէսի, եէնիլմէգ մէրթէպէ-
տէ օլմասընա տէլալէթ իտէր:

« 1849 թարիլինտէ, կէօնիլլիւ սուկէր-
լէր պէօլիւք պէօլիւք կէլմէքտէ իտիլէր:
հալ պու քի 1866 սէնէսինտէ, սիւրիւ սիւ-
րիւ գօշուշմագտա օլտուղլարընտան, եօլա-
րը, ճատտէլլէրի, վէ մէյտան եէրլէրին տու-
տուրմագտա տըրլար:

« Վէ վաղթիլլէ Ֆրանսատա կէօրիւլտիւ-
կիւ միսիլու, վաթանլարը զայրէթի իշին,
գատընլար Էրքէքլէրի հարպա թէշիլիզ իթ-
մէքտէ, վէ իլէրու իլէրու սիւրմէքտէ տիր-
լէր:

« Վարկառուներ քննարկելու վարկառուները տուրքով վե մուհապալեթերինի պէր թարաֆ իտէ-
րէք, էվաւարընը վաթան ուղղունա ինտա
իթմէքտէ տիրէր. տիմէքտիր քի, գահրա-
մանըդ տէվրի տէնիլէն օլ ուլու տէվր եթիլ-
միշ տիր. չիւնքի, պիղզաթ վալիտէլէր քէն-
տի էվաւարընը, տիւլմէնիլէրին թօրարը աղ-
զընա աթմագտա տըրլար: »

« Կէնճ գըզլարըն քեաֆֆէսի, էվլէթ ի-
շիտիօրմուտունուդ, քեաֆֆէսի, « Կէվէք-
լէր վէ գօրդազլար իշին աշգ ու սէվտամըդ
եօգ տուր » տէյէրէք, ճէնկէ կիթմէք իս-
թէմէյէն տէլիգանլըլար իլէ նիշանլանմագ իս-
թէմէյէն քիլէրինտէն ըէտտ իթմէքտէտիրլէր: »

« Պիր տէլիգանլընն սիւան գուշանտըզը
կէօրիւլտիւկիւ տնտէ, պիր դըզ եա պիր
գատըն անինտէ կէլիպ մէրգուտուն էլին սը-
գարագ, վէ պիր պայղըն սէս իլէ թէլաֆ-
ֆուդ իտէրէք, ֆամիլեա օրթմարնտա, վէ
հաթթա պիւթիւն քէօյիլէնիւն նէզտինտէ,
սատագաթ եէմինի իթմէքտէ տիրլէր: »

« Պատէհու նիշանլանմըչ օլան գըզլար վէ
տէլիգանլըլար չիֆթ չիֆթ կիթմէքտէ, վէ
իլիթիյարլար, չօնուղլար, գատընլար, վէ
պիւթիւն քէօյ սէքէնէսի, եազընտա պու-
լունան շէհրէ գատար, մէրգուտունն արգա-
լարընտան կիթմէքտէ տիրլէր: »

« Կէօնիլիւ ասկէր եազըլմագ իշին թախ-
սիս օլունան մէրքէլլէրէ եէթիլտիլէրինտէ,
կէրչի սիւթիւթ իւզըն կէօլլէրինտէն պաղը
գաթիլէր տէօքմէյէ պաշլամագտա տըրլար:
լաքին, շէհրլէր պիր նէվի ֆուրունա մա-
նէնտ պուլունտուղունտան, օրատա հէրքէ-
սին ագ ճիլէրի գապարարագ, ալմագտա օլ-
տուղու աթէշ կիպի սըճագ օլան պիր հալա,
եանի մուգատտէս պիր աթէշ, կէօլլէրի
եաշլարընը գուրուլմագտա տըրլար: »

« Օրատա, կէօլլէրի աթէշլէնմէյէ, եիւզ-
լէրի բարլամեա, վէ գալլէրինտէքի հա-
րէրէթի աշգ տօտագլարընա վուրմայա պաշ-
լամագտա տըրլար: »

« Պիր տէֆա տէֆթէրէ գայտ օլունտու-
լա ըմլտը, էօթէտէ արապալար պէքէմէք-
տէ օլտուղունտան, հէր քէս պիլա թէրէտ-
տիւտ կիտիպ օթուրմագտա տըրլար: »

« Օլ հէնկեամիլէրտէ, էլլէրինլին տէրմանը
քէսիլմէքտէ, վէ վալիտէլէր էվաւարըն-
ընն աննընը էօրմէքտէ, տէլիգանլըլար քէն-
տի նըշանլըլարը եանագլարընը նարի պուսէ
իլէ եազմագտա, վէ կէրչի սինէլէր թըզ
թըզ աթմագտա, վէ պաղըրլար տախի գա-
պարմագտա տըրլար, լաքին կէօլլէրտէ ասլա եաշ
կէօրիւլմէքտէ տիր: »

« Արապալար պիր տէֆա եօլ ալմանա
պաշլատըմըլտը, կիթիլիլիւ ասկէրլէր պի-
րէր « հուրրա » պաղըրլմագտա տըրլար: »

« Իլտիհամ թարաֆընտան տախի պիր
ազիմ շամաթա իլէ, մէքթիւր հուրրահա ճէ-
վապ վէրիլմէքտէ տիր: »

« Իշթէ վաթան թարաֆընտան, գալլա-
եա կիթմէքտէ օլան քէնտի էվաւարընա
պուս տուրլէրտէ սօն վէտա սէլամը վէրիլ-
մէքտէ օլուպ, վէ շու սէլամըն սէտաար ի-
տէ, խալլի վաղըթ գալլէրինտէն իշիտիլէ-
ճէք տիր: »

« Խմտի, էկէր, շիմտի սիլ պանա, պու-

կէօնիլիւ ասկէրլէր, իղհարը շէճաթ ի-
տէճէքլէրմիլ տէլի սիւալ իտէրսինիլ, պէնտէ
սիլէ, — էվլէթ, ճան ֆէտա իտէնէ գատար
շալըշաճազլար տըր, վէ տիմէքտիր քի, միւ-
րատարը հուսուլինէ մուվաֆֆագ օլաճագ-
լարը պի իշթիպա՛ տըր —, տէլի ճէվապ
վէրիլիմ: »

— Գարտինալ Սինթօնէլի աղըրճա
խտաթա օլտուղունտան, Բաթա հագ-
րէթիլէրինն պիղզաթ կէօրմէյէ կիթտի-
կի, էվլազը հալաթիտէ կէօրիւլմիւշ
տիր: »

— Փարիստէ իմրէրաթոր հազրէթ-
լէրինն ֆիլէնք՝ պաշլտընն ֆապիլ-
գատը աթէշ ալաղընտան, վէ 2 պին քի-
լօկրամ գատար պարուլթ պուլունտու-
ղունտան, 25 քիլի էօլիւպ, վէ 25 քի-
լի տախի եալալանտըգտան պաշգա, էթ-
րաթտա պուլունան պիլալալա տախի
պիլիւք զարար վէրմիշ տիր: »

— Բուլսիա գարալ հազրէթլէրի պու-
կիւնլէրտէ պիր զիյալթէթտէ պուլուն-
տուգտա, պատէ նուշ իտէճէկի վաղըթ,
« միւսալա՛ շէվլինէ » տէյէրէք իշիպ,
վէ ֆէրտաար կիւնիւ Մ. տը Պիլմարիլ իտէ,
պաշգա պիր զիյալթէթտէ, ֆիլթու-
հաթ իսմինէ պատէ նուշ իշլէմիշ տիր: »

ՀԱՄԱՄԱՌՈՑ
Թ Ո Ւ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն
Ս. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԷ

Վաւերացեալ յԱզգային Ուսումնական
խորհրդոյ կեդրոնական վարչութեան

Սիմօն էֆէնտի Միքայէլեան զաթէն պու-
տան էվլէթի նէշ իթտիրտիլի մուֆասալ
թուարանութիւնույա միլլէթիմիլէ պիւլիւք
պիր խըտմէթ իթմիշ իտի. պու տէֆա ի-
սէ, շու խըտմէթի իքմալ իթմէք նիլէ-
թիլէ, պալեատէքի մուլթասար թուաբա-
նութիւնու տախի թէրթիպ իթմիշ, վէ Ա-
րաման թապիսանէսինտէ քէք կիւզէլ սու-
րէթտէ թապ իթտիրմիշ տիր: »

Մէքթիւր քիթապ մէքթէպ չօնուղլարը
իշին չօք իշէ եարայըպ, վէ մէքթիւր էհէմ-
միլլէթտէն օլան իլմի ըազամըն մէքթէպ-
լէրտէ իլէրու կիթմէսինէ պիւլիւք գօլալըզ
վէրէճէք տիր: »

Մէքթիւր քիթապ 144 սահիֆէտէն ի-
պարէթ օլուպ, վէ ճիւլլէնմիշ օլտուղու
հալտէ, քիթապըլարտա 16 շար ղուրուշա
սաթըլմագտա տըրլար: »

ՀԱՄԱՄԱՌՈՑ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԻՊԷՏՍ ՆԱԽԱԿԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԱՅ
Ի Ս. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԷ

Վաւերացեալ յԱզգային Ուսումնական
խորհրդոյ կեդրոնական վարչութեան

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Որ կը պարունակէ նաեւ Հայաստանի հա-

մառօտ աշխարհագրութիւնը եւ հին եւ շը-
րէաստանի աշխարհագրութեանց համառօ-
տութիւնը, աշակերտաց ձեռքը ամենակա-
րեւոր եւ ամենայարմար դասագիրք մ'է,
որ համառօտութեանը մէջ աշխարհագրու-
թեան վերաբերեալ ամեն պիտանի տեղեկու-
թիւնները ամփոփուած են: »

Կը ծախուի ամեն գրաւաճառաց քով եւ
մասնաւորապէս Մեծ-Նոր խանը վերի յար-
կը թիւ 40 սենեակը 'ի գին 42 ղուրուշ. ղըպ-
րօցի համար հարիւր (400) եւ աւելի թուով
մէկանց առնողներուն հեղինակը կը խոստա-
տայ մեծ գեղջում ընել գնոյն վրայ: »

ԻՐԵՐԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՊՆԱԿԻ
Թ Ո Ւ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն
Ի Ս. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԷ

Վաւերացեալ յԱզգային Ուսումնական
խորհրդոյ կեդրոնական վարչութեան
Ընդ ամենը 56 Պնակ

Որք կը պարունակեն ամբողջ, խառն,
կոտորակ եւ տասնորդական թուոց ամեն
գործողութիւնները, Կ. Պօլսոյ մէջ գործած-
ուած զանազան ազգաց չափերուն, Կիւնե-
րուն եւ զրամոց արժէքը, եւ նաեւ պարզու-
բաղադրեալ երեք կանոնի եւ հետեւապէս
առուտուրի վերաբերեալ շատ մը ինդիւնե-
րուծելու ամենապարզ եւ ամենազիւրին ե-
ղանակ մը: »

Թուաբանութեան սկզբունքները փոքր
տղայոց իրերաւարժական կերպով սովորեցը-
նելու նպատակաւ շինուած է, իրենց տարի-
քին յարմար եւ դիւրիմաց բացատրութիւն-
ներով եւ կրթութիւններով: Գպրոցներու
համար պիտանի գործիք մը կրնար համար-
ուիլ, մէկ օրինակը զանազան դասերու բաժ-
նուած 400 էն աւելի աշակերտաց կրնայ ծա-
ռայիլ: Արդէն մէկ քանի գպրոցներ այս պը-
նակներուն օգուտը տեսած են: »

Կը ծախուի ամեն գրաւաճառաց քով եւ
մասնաւորապէս Մեծ-Նոր խանը վերի յարկը
թիւ 40 սենեակը 'ի գին 50 ղուրուշ բայց
տասը (10) եւ աւելի օրինակ մէկանց պու-
նողին աւելի ածան գնով տալ կը խոստանայ
հեղինակը: »

Կէչէնլէրտէ Տէմիր-գարուտա, Է-
վան մահալէսինտէ վուղու պուլան հա-
րիլտէ, տէրունուտէ պազը լիւզըմ-
լու քեաղըտլար պուլունան ճէվիլտէն
պիր ատէտ սանտըգճա գայ օլմուշ օլ-
տուղունտան, պուլմուշ օլմուշ իւշ եիւզ
ղուրուշ պախիշ վէրիլէճէկի, վէ պու-
լան քիմէսնէնլին Ասմա-Ալթընտա քեպլին
կիրիա թիւ ճարալարընտան էմին աղանըն
56 նիւմէրօլու մաղապասընա իլպար իթ-
մէսի խտսէթէն իլան օլունուր: »

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ 8. ՓԱՆՈՍԵԱՆ
ԼԷՎԱՆԹ ՀԷՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻԱՆԷՍԻՆԷ
ԳԵՌ-ՕԻԼԱԲՏԱ ՏՕՂՈՒ ԵՕԼԱ, ԶՕԳՕՐԱՅ ԱԳՏՈՒԼԱԷ
ԳԻՐԱՅԻԼԷՐ ԳԱՐԵՐՈՒՄԱ ԵՌԵՐՈ 549: